

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A TVORBU ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA

ROČNÍK XXXVII

5/2003

Obsah

J. Šmajš: Civilizace (kultura), téma k zamyšlení	229
P. Jemelka: Civilizace a příroda v dějinách myšlení	233
E. Višňovský: Člověk by mal žiť v záhrade.....	236
J. Supuka: Vnášanie prírodných prvkov do urbanizovaného prostredia	240
L. Feriancová: Tvorba parkov a iných umelých krajinných prvkov ako náhrada za pri- rodzené prostredie	244
M. Dulla: Stavba, ktorá leží naj- vyššie	249
D. Gažová: Technické a výtvar- né diela v krajine	254
M. Šikula: Globalizácia a ilúzie v prístupoch k udržateľnému rozvoju	258
H. Kráľová, P. Vybíralová, J. Ma- lá: Atmosférický oxid uhličí- tý a agresivita srážkových vod v mestskom prostredí ..	262
M. Ružička: Krajinná ekológia na Slovensku	267

Tribúna

J. Gašpar: O tatranských chatách v extrémnych polohách	269
---	-----

Esej

M. Gaj, R. Špaček: Protoarchi- tektúra tatranských chodní- kov	273
K. Bašteková: Environmentálne aspekty architektonickej tvorby	275

Civilizácia a príroda

Vesmír není pouhá rozprostraněnost, hmota či energie, nýbrž má charakter onticky tvořivé aktivity, vlastnosti „pekaře i těsta“. Nejen že stárne, rozpadá se, rozpíná a ochlazuje, tj. že v něm platí druhá věta termodynamiky, nýbrž se také samovolně uspořádává, organizuje a strukturuje. Dobře to vidíme právě na naší planetě, kde díky zvláštním okolnostem dosud probíhá jeho nejjemnější evoluční tvořivost.

Ale právě tato jedinečná tvořivost a její nejsostikovanější výsledky – přirozená rozmanitost života a přirozená informace – jsou dnes ohroženy rozmachem a vysokou rychlostí opozičního evolučního procesu kultury (civilizace). Od přírody odlišný kulturní řád – na rozdíl od řádu přirozeného – tu totiž nemůže vzniknout z chaosu či z méně uspořádaných stavů, ale jen z vysoce uspořádaných produktů přirozené evoluce: rozbíjením a zatlačováním řádu přirozeného. A protože pouze člověk jako druh zapálil a poháněl kulturní evoluci, která dnes prokazatelně ničí a ohrožuje přirozené ekosystémy, jiné biologické druhy i jeho vlastní druh a kulturu, poprvé vzniká problém naší lidské kolektivní odpovědnosti a viny. Vystává naléhavá potřeba zmírňovat a řešit nynější konflikt přirozeného a kulturního řádu, potřeba transformovat protipřírodní kulturu (civilizaci) na kulturu biofilní, dlouhodobě možnou. Pro vědecké, vzdělávací a výchovné subsystémy společnosti z toho plyne úkol lépe pochopit a objasnit obecné konstitutivní principy civilizace (kultury), hodnotově rehabilitovat přírodu a zvrátit dosud platný osvícenský předpoklad o hodnotově nadřazenosti kultury nad přírodou.

Josef Šmajš

Vzťah prírody na jednej strane a civilizácie a kultúry na strane druhej má pre človeka trvalú príťažlivosť. Postupne a opakovane skúma všetky jeho fazety. Niektorí túto polaritu vnímajú ako konflikt, v takomto prípade bez možného víťaza. Hovoríme o antropocentrickom, biocentrickom či vyvažujúcom ekosystémovom prístupe, princípe minimaxu, ktorý má minimalizovať riziká pri intervenciách do prírody. Či už ide o vzťah, alebo o konflikt, asi sa so stavom napätosti musíme zmieriť a žiť s ním, optimalizovať amplitúdu konfliktnosti. Konfliktnosť tu možno považovať za anachronizmus alebo za apriórne predurčenú. Kultúra je pre človeka rovnako apriórna ako príroda, pojmy *človek* a *kultúra* sú v absolútnej závislosti. Človek a kultúra historicky vznikali súbežne. Aj schopnosť reflektovať tento vzťah – konflikt je prejavom kultúry.

Otázku, či kultúra ohrozuje prírodu alebo naopak, možno považovať za obsoletnú, pretože ohrožovaním prírody a vlastnej kultúry človek ohrozuje predovšetkým sám seba. „Prírodný“ človek v relevantnom rozsahu neexistuje a návraty k prírode sú vnášaním kultúry – civilizácie do prírody. Človek svoju (kulturnú) prítomnosť demonštruje vstupmi do prírody viac alebo menej arogantne či láskyplne.

Robert Špaček

Aktuality

- M. Círanová:** 75. výročie odovzdania Mohyly M. R. Štefánika na Bradle 227
- J. Švajda:** Efektívnosť manažmentu chránených území .. 276
- J. Švajda:** Hluk do národného parku nepatrí 276

Recenzie

- J. Šmajš:** O duši krajiny 277
- P. Jemelka:** Malé zamyšlení nad novou knihou 278

Contents

- J. Šmajš:** Civilization (Culture) – a Theme for Contemplation 229
- P. Jemelka:** Civilization and Nature in the History of Philosophy 233
- E. Višňovský:** Man Should Live in a Garden... 236
- J. Šupuka:** Implementation of Natural Elements to the Urban Environment 240
- L. Feriancová:** Park and Other Artificial Landscape Elements as a Replacement of Natural Environment 244
- Dulla M.:** Highest-Located Construction 249
- D. Gažová:** Technical and Art Works in Landscape 254
- M. Šíkula:** Globalization and Illusions in Approaches to Sustainable Development .. 258
- H. Králová, P. Vybíralová, J. Malá:** Atmospheric Carbon Dioxide and Aggressivity of Precipitation Water in Urban Environment 262
- M. Ružička:** Landscape Ecology in Slovakia 267

Tribune

- J. Gašpar:** About of Tatra Chalets in Extreme Positions 269

Essay

- M. Gaj, R. Špaček:** Protoarchitecture of Tatra Paths 273
- K. Bašteková:** Environmental Aspects of Architectonic Creation 275

Civilization and nature

The universe is not only a space, material or energy, it has rather a character of ontically imaginative activity, feature of “baker and dough”. Not only that it gets older, disintegrates, expands, gets cooler (i.e. that it confirms the validity of the second sentence of thermodynamics), but it also arranges, organizes and structuralizes itself. It can be well observed on our planet, where due to special circumstances, its most gentle evolutionary creativeness takes place.

But just this unique creativeness and its most sophisticated results – natural diversity of life and natural information – are today endangered by the boom and quick rate of the oppositional evolutionary process of culture (civilization). Cultural order – in contradiction to natural order – cannot arise from chaos or less ordered states, but only from superordered products of natural evolution: violation and suppression of natural order. And because it is the man as a species, who has inflamed and driven the cultural evolution that at present destroys and endangers natural ecosystems, other biological species and culture, for the first time there is a problem of our human collective responsibility and blame. There is an urgent need to deal with and diminish the conflict of natural and cultural order, to transform anti-nature culture (civilization) to a biophile and sustainable culture. In front of the scientific and educational subsystems of society there is a task to better understand and elucidate essential constitutive principles of civilization (culture), to rehabilitate nature and to reverse the precondition (that is still considered as valid since the times of enlightenment) about superiority of culture above nature.

Josef Šmajš

The relation of nature and civilization (culture) has its permanent attraction for the man. It investigates its facets gradually and repeatedly. Someone comprehends this polarity as a conflict, in this case without a winner. We talk about anthropocentric, biocentric or balanced-ecosystems approaches, the approach of minimax that aims to minimize risks of intervention into nature. Although this is regarded as either relation or conflict, we have to reconcile ourselves to it and live with it, to optimize the amplitude of conflictness. The conflictness can be regarded as either anachronism or something a priori predestined. The culture is considered by the man as a priori in the same way as the nature, the concepts *man* and *culture* are in absolute dependence. The man and the culture came into existence simultaneously. Also the ability to reflect this relation – conflict is a manifestation of the culture.

The question, whether culture endangers nature or vice versa, can be considered irrelevant, because by endangering the nature and his own culture the man endangers first of all himself. “Natural” man does not exist and returns to the nature are an introduction of culture (civilization) into nature. The man his (cultural) presence demonstrates by entering the nature in more or less arrogant or affectionate way.

Robert Špaček

News

- M. Círanová:** 75th Anniversary of the Monument Delivering of M. R. Štefánik on Bradlo 227
- J. Švajda:** Effectivity of the Management of Protected Areas 276
- J. Švajda:** Noise Should not be in Nature Park 276

Reviews

- J. Šmajš:** About the Spirit of Landscape 277
- P. Jemelka:** Little Meditation on a New Book 278